

Persconferentie

De Nederlandse economie vierde kwartaal 2009

Sheet 1: Opening

Goedemorgen dames en heren. Welkom op het Centraal Bureau voor de Statistiek bij de presentatie van de cijfers over het vierde kwartaal van 2009, en daarmee ook het eerste jaarcijfer van 2009. In de presentatie worden de groeicijfers onderbouwd, in internationaal perspectief geplaatst en komt de doorwerking op onder andere de arbeidsmarkt aan de orde. Tevens worden nieuwe cijfers over de buitenlandse handel, detailhandel, banen, vacatures en de faillissementen gepresenteerd.

Sheet 2: Bbp-groei jaar op jaar

In het vierde kwartaal van 2009 is de Nederlandse economie met 2,2 procent gekrompen ten opzichte van het vierde kwartaal in 2008. Dit is de kleinste krimp van 2009, in de voorgaande drie kwartalen was de teruggang groter. Daarbij is het relevant om te melden dat vergeleken wordt met het vierde kwartaal van 2008, het eerste kwartaal dat een krimp liet zien.

Sheet 3: Bbp-groei kwartaal op kwartaal

Wanneer gekeken wordt naar de kwartaal-op-kwartaalgroei, dan wordt zichtbaar dat de economie met 0,3 procent groeide ten opzichte van het vorige kwartaal. In de eerste helft van 2009 was nog sprake van een recessie. Na vier kwartalen krimp op rij werd de Nederlandse economie in het derde kwartaal van 2009 uit de recessie getrokken door een kwartaalgroei van 0,5 procent. Deze kwartaalgroei zette zich dus, zij het gematigd, voort in het vierde kwartaal.

Sheet 4: Bbp-groei internationaal

Bij de internationale vergelijking wordt Nederland vergeleken met de Verenigde Staten, Duitsland en China. Ook in de Verenigde Staten, nog altijd de belangrijkste economie in de wereld, was in de eerste helft van 2009 sprake van krimp. Het herstel is daar echter scherper en eerder ingetreden dan hier; in het vierde kwartaal groeide de Amerikaanse economie met 1,4 procent ten opzichte van het derde kwartaal.

Een groot gedeelte van het wereldwijde herstel is te danken aan China. Begin 2009 viel de groei in China terug tot 6 procent, inmiddels komt de Chinese groei weer boven de 10 procent uit. Nederland doet het in 2009 beter dan buurland Duitsland. Een uur geleden zijn de Duitse cijfers over het vierde kwartaal bekend geworden. Om 11 uur komen ook de cijfers van Europa beschikbaar, en u kunt zich voorstellen dat het Duitse cijfer van groot belang is voor het Europese cijfer.

Sheet 5: Bestedingen, jaarcijfers

Door de krimp van 2,2 procent in het vierde kwartaal komt het jaar 2009 uit op een historische krimp van 4 procent. Dit is de grootste krimp die het CBS ooit gemeten heeft. Bijna alle bestedingscategorieën zitten in de min, alleen de overheidsconsumptie is toegenomen. De overheid heeft de crisis bestreden met een anticyclisch beleid, door de automatische stabilisatoren te laten werken. De uitgaven van de overheid zijn als gepland doorgegaan. Dat geldt zowel voor de overheidsuitgaven, als de uitgaven in het onderwijs en vooral ook in de zorg. Van de aanvullende beleidspakketten waartoe de overheid in 2009 heeft besloten is nog weinig in de cijfers terug te vinden.

Sheet 6: Bestedingen, kwartaalcijfers

De economische krimp is binnen het jaar duidelijk afgenomen. De eerste helft van 2009 was deplorabel, in de tweede helft van het jaar ging het duidelijk wat beter.

De consumptie van huishoudens liet echter geen tekenen van herstel zien. Ook in het derde en vierde kwartaal bleef de consumptie van huishoudens in mineur, met een krimp van respectievelijk 2,5 en 2,6 procent. De consument heeft vooral veel minder duurzame consumptiegoederen aangeschaft. Er zijn bijvoorbeeld minder meubelen aangeschaft (dit heeft te maken met de stagnerende woningmarkt) en de consumentenelektronica was veel minder in trek, zoals blijkt uit het vandaag gepubliceerde persbericht over de detailhandel in december. Ook de kerstman en de Sint hebben de consument niet over de streep kunnen trekken.

Er zijn in 2009 ook veel minder personenauto's verkocht, een daling van bijna 25 procent. Deze daling begon aan het eind van 2009 wel iets terug te lopen, wellicht heeft de slooppremieregeling iets bijgedragen. Het effect op de verkoop van nieuwe auto's is echter veel minder dan in landen als de Verenigde Staten, Duitsland en Frankrijk. In Nederland ging het overgrote deel van de premie naar de aanschaf van tweedehands auto's.

Gerelateerd aan de dalende aankopen van duurzame consumptiegoederen is de daling met 11 procent van het consumptief krediet dat huishoudens hebben opgenomen. Daarnaast zijn consumenten überhaupt terughoudender geworden om zich in de schulden te steken.

De overheidsconsumptie liet in alle kwartalen een duidelijke plus zien, en de investeringen krompen in alle kwartalen sterk. De minder grote krimp van de economie is vooral toe te schrijven aan het herstel van de uitvoer. Deze lag in het vierde kwartaal weliswaar nog steeds 2,5 procent lager dan een jaar eerder, maar vergeleken met de eerste helft van het jaar was dit een sterke verbetering.

Sheet 7: Investerings

Van alle bestedingscategorieën hebben de investeringen het in 2009 het slechtst gedaan. In het vierde kwartaal bleven de investeringen over de hele linie sterk in mineur. De GWW-investeringen (de investeringen in grond, weg en waterbouw) waren een uitzondering. Hier is de afname beperkt gebleven; een daling van minder dan 1 procent. Maar in voorgaande kwartalen namen deze investeringen in infrastructuur nog steeds toe. Hier was de invloed van de overheid zichtbaar, want het grootste deel van de investeringen in infrastructuur worden in opdracht van de overheid gemaakt.

Het ging slecht met de woningbouw en met de bouw van kantoren en winkels, nieuwe opdrachten bleven achter. De eerste drie categorieën samen maken ongeveer 60 procent van alle investeringen uit, en dat verklaart dat de investeringen zwaar in de min zaten.

Ook het bedrijfsleven investeerde veel minder. De investeringen in machines en installaties zijn zeer sterk gedaald, in de kwartalen van 2009 dalingen tussen de 15 en 25 procent. Daarnaast was er nog geen enkel herstel te bemerken bij de investeringen in vrachtwagens. Het bedrijfsleven kampt nog met een zeer lage bezettingsgraad, ook in januari was dat nog het geval. Een lage bezettingsgraad nodigt niet uit tot het doen van investeringen.

Sheet 8: Uitvoer van goederen

Het herstel van de Nederlandse economie is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de uitvoer. In de eerste helft van het jaar kromp de uitvoer van goederen zeer sterk, dalingen ruim boven de 10 procent. In het derde kwartaal was de daling veel minder groot, wat Nederland uit de recessie trok. En dat patroon heeft zich in de maandcijfers van het vierde kwartaal voortgezet. In oktober was er nog een krimp, in november een stabilisatie en in december zelfs al weer een groei van de uitvoer van ruim 2 procent.

De verbetering van de uitvoer geldt zowel voor de uitvoer van in Nederland geproduceerde producten als de wederuitvoer, dit zijn bijvoorbeeld goederen die uit China en andere landen komen en die verder gedistribueerd worden in heel Europa. Een kleine kanttekening; alle cijfers worden vergeleken met een jaar eerder, zodat het vierde kwartaal van 2009 vergeleken wordt met het vierde kwartaal van 2008, een kwartaal waarin het ook al slecht ging. Desondanks blijft de hoofdconclusie staan. Met de uitvoer gaat het nu beter dan in de eerste helft van het jaar.

Sheet 9: Bestemming uitvoer goederen

Nederland wordt door de export uit de recessie getrokken. Welke landen trekken de Nederlandse economie uit het dal? Naar de landen van de Europese Unie gaat uiteraard nog steeds het leeuwendeel van de Nederlandse uitvoer. De uitvoer naar de Europese Unie krimpt nog steeds, al is deze krimp wel veel minder groot dan in voorgaande kwartalen. De export naar landen buiten de Europese Unie is wel aangetrokken, hoewel nog geen herstel te zien is van de uitvoer naar de Verenigde Staten, het belangrijkste land buiten de Europese Unie.

Het herstel komt vooral van de stijgende uitvoer naar vier Aziatische groei-economieën: China, Maleisië, Singapore en Thailand. Al in het derde kwartaal van 2009 lag de export naar deze landen meer dan 40 procent hoger dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Ook in het vierde kwartaal was de groei hoog, tegen de 40 procent. Uit die landen komt dus extra vraag naar Nederlandse producten. Dit is een belangrijke reden waarom de Nederlandse export aantrekt.

Ook de Duitse economie wordt gestimuleerd door de export van kapitaalgoederen naar Azië. Doordat Nederland veel halffabricaten aan Duitsland levert, profiteert Nederland ook indirect van het herstel van de economie in China en andere Aziatische groei-economieën.

Sheet 10: Productie bedrijfstakken

Bij de bedrijfstakken is de minder grote krimp van -2,2 procent in het vierde kwartaal, vooral toe te schrijven aan de industrie. De krimp van de industriële productie is teruggelopen van zo'n 13 procent in de eerste helft van het jaar, naar een krimp van respectievelijk 6 en 1 procent in het derde en vierde kwartaal. De industrie profiteert van het aantrekken van de export, want de industrie maakt bij uitstek de goederen die geëxporteerd worden. Vooral bij de chemie en de kunststofindustrie is de verbetering duidelijk zichtbaar. In het kielzog van de industrie is ook de daling van de handel, van het vervoer en van de zakelijke dienstverlening minder. De overheid en de zorgsector zorgen voor een stabiele groei, waarbij de zorg nog wat harder groeit dan de overheid.

Een bedrijfstak die echter steeds harder getroffen wordt is de bouwnijverheid. In het begin van het jaar groeide de bouwproductie nog, maar sinds het tweede kwartaal is de bouwproductie flink ingezakt. De krimp in het tweede kwartaal van 4,6 procent is nu opgelopen tot bijna 9 procent. De bouw heeft sterk te lijden onder de stagnatie van nieuwe opdrachten voor woningen, winkels en kantoren.

Sheet 11: Groei banen van werknemers

Wat betekenen deze productiecijfers nu voor de werkgelegenheid? Vandaag publiceert het CBS ook de eerste cijfers van de werkgelegenheid over het vierde kwartaal. Het aantal banen van werknemers is afgenomen. In het vierde kwartaal zijn er 147 duizend banen minder dan een jaar eerder. Dat is een daling van 1,8 procent. De werkgelegenheid daalt hiermee flink.

Ruim de helft van het aantal verdwenen banen zijn uitzendbanen. Dit geeft aan dat vooral het flexibele deel van de arbeidsmarkt de grootste klappen opvangt. Kwartaal op kwartaal is de krimp in het vierde kwartaal kleiner dan die in voorgaande kwartalen. De werkgelegenheid neemt nog steeds af, maar niet meer zo snel als in voorgaande kwartalen.

Sheet 12: Bbp-groei en werkgelegenheid

In 2009 bedroeg de krimp van het bbp 4 procent. De vorige keer dat er economische krimp optrad, in 1982, bedroeg deze 1,2 procent. Daarmee is de economische teruggang in 2009 ruimschoots de grootste naoorlogse krimp. De krimp in 2009 overtreft ook de grootste krimp van de crisis in de jaren dertig; 3,6 procent in 1931. Daarbij moet wel worden aangetekend dat de krimp in de jaren dertig een aantal jaren aanhield. Tussen 1929 en 1934 kromp de Nederlandse economie in totaal met zo'n 10 procent. Opvallend is dat er binnen de kwartalen van het jaar van de grootste economische krimp ooit, alweer sprake is van een lichte economische groei.

De werkgelegenheid reageert altijd met vertraging op de economische ontwikkeling. Daar is 2009 ook weer een zeer sterk voorbeeld van. Want de krimp van de werkgelegenheid in 2009 (alleen de werknemers meegenomen) bedroeg zo'n 1 procent. Dat is dus veel minder dan de 4 procent krimp van de economie. Het verschil is in het vierde kwartaal niet meer zo extreem als in de voorgaande drie kwartalen toen de krimp van de productie veel groter was dan de werkgelegenheidsdaling.

Sheet 13: Vacatures naar bedrijfstak

Het aantal openstaande vacatures is een andere belangrijke arbeidsmarkt-indicator. Vandaag zijn ook de nieuwste vacaturecijfers bekend geworden. Ruim een jaar geleden in september 2008, vlak voor de crisis echt toesloeg, stonden er nog bijna 250 duizend vacatures open. Toen was nog sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt, wat ook gold voor de anderhalf jaar ervoor. Vervolgens is in drie kwartalen tijd het aantal openstaande vacatures gehalveerd. In het bedrijfsleven is het aantal openstaande vacatures zelfs meer dan gehalveerd. Het laatste half jaar lijkt het aantal openstaande vacatures te stabiliseren, hoewel er nog sprake is van een lichte daling. De daling in het vierde kwartaal komt volledig voor rekening van de commerciële dienstverlening, daar staan minder vacatures open.

Achter deze cijfers gaat nog steeds een flinke dynamiek op de arbeidsmarkt schuil. In het vierde kwartaal zijn ongeveer 170 duizend vacatures ontstaan. Ondanks de slechte economische omstandigheden zijn er nog steeds kansen op een baan.

Sheet 14: Werkloosheid, vacatures en uitzenduren

In het totaalplaatje van de arbeidsmarkt is allereerst de stabilisatie van het aantal vacatures te zien. In het vierde kwartaal van 2009 staan er 122 duizend vacatures open. Deze stabilisatie ligt nog een stuk boven het laagste punt van 2003, dat onder de 100 duizend lag. Bij de uitzenduren, ook een early indicator van de arbeidsmarkt, is nog steeds sprake van een daling, die overigens al anderhalf jaar geleden is ingezet. Maar deze daling is wel minder aan het worden.

De werkloosheid is sinds de zomer van 2008, toen het laagste punt bereikt werd met 290 duizend werklozen, opgelopen tot de 425 duizend in het vierde kwartaal van 2009. Dat zijn er 125 duizend meer dan een jaar eerder, de werkloosheid is dus sterk opgelopen in een tempo van 10 duizend per maand. Dit is exclusief de 40 duizend mensen die in de deeltijd-WW zitten, zij werken deels en worden meegenomen in de werkgelegenheid.

Toch is het werkloosheidspercentage in Nederland met 5,5 procent opvallend laag. In de Europese Unie ligt het werkloosheidspercentage rond de 10 procent, en in de Verenigde Staten bedraagt de werkloosheid, ondanks het economische herstel, zelfs meer dan 10 procent. In Nederland is het niveau van de werkloosheid dus buitengewoon laag, het laagste in Europa, maar de trend is wel opwaarts.

Sheet 15: Faillissementen

Het aantal faillissementen van bedrijven is opgelopen van minder dan 4 duizend in 2008 naar bijna 7 duizend in 2009. Een stijging van 82 procent. De hardste klappen zijn terecht gekomen in de industrie. Meer dan een verdubbeling van het aantal faillissementen. Ook in de zakelijke dienstverlening is het aantal faillissementen verdubbeld. Andere bedrijfstakken laten een iets minder grote toename van het aantal faillissementen zien. Het is een uitermate slecht jaar geweest voor veel ondernemers in Nederland. Daar zit behalve verloren geld ook veel leed en werkgelegenheidsverlies achter. Wel lijkt het erop dat de groei in het aantal faillissementen er uit is. In het vierde kwartaal van 2009 was de stijging van het aantal faillissementen al veel lager, ongeveer 40 procent. En in januari 2010 lag het totale aantal faillissementen maar 3 procent hoger dan een jaar eerder.

Sheet 16: Samenvatting

De krimp van 4 procent in 2009 is de grootste krimp van de economie die het CBS ooit gemeten heeft. Het lichte herstel dat in het derde kwartaal van 2009 is ingezet, is in het vierde kwartaal doorgegaan. De lichte verbetering van de economie is te danken aan de export. Daarvan profiteert vooral de industrie. De investeringen en de consumentenbestedingen bleven ook in het vierde kwartaal zwak. De werkgelegenheid gaat nog steeds omlaag, maar de afname van het aantal banen is minder groot dan in voorgaande kwartalen. Het aantal vacatures lijkt te stabiliseren.